

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Załącznik nr 1 do Standardu asystencji osobistej osób z niepełnosprawnością

Rekomendacje zmian legislacyjnych niezbędnych do systemowego wdrożenia asystencji osobistej osób z niepełnosprawnością

“Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych” w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Warszawa, wrzesień 2023 r.

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

1. Rekomendacje ogólne:

1. Wdrożenie odrębnej ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnością, która reguluje:

- a. zakres podmiotowy asystencji osobistej,
- b. metodę określania indywidualnego zapotrzebowania na asystencję osobistą uwzględniającą wskaźniki dotyczące obecnej i planowanej aktywności życiowej, w tym społecznej i zawodowej użytkownika,
- c. mechanizm ustalania minimalnej liczby godzin asystencji osobistej w skali miesięcznej i rocznej oraz zasad rozliczania przyznanej puli godzin,
- d. zasady korzystania z asystencji osobistej przez osoby przebywające w placówkach wsparcia całodobowego i na terenie tych placówek:
 - domach pomocy społecznej,
 - rodzinnych domach pomocy,
 - zakładach leczniczych typu zamkniętego,
 - zakładach opiekuńczo-leczniczych, pielęgnacyjno-opiekuńczych i hospicjach,
- e. zasady korzystania z asystencji osobistej przez osoby osadzone w zakładach karnych, aresztach i zakładach poprawczych,
- f. zasady świadczenia asystencji dla osób w wieku 7-13 lat oraz osób ubezwłasnowolnionych (do momentu zniesienia instytucji ubezwłasnowolnienia),
- g. wytyczne w zakresie realizacji asystencji osobistej w placówkach edukacyjnych na każdym etapie edukacji, w szkolnictwie ogólnodostępnym, integracyjnym i specjalnym,

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- h. zasady równoczesnego korzystania z asystencji osobistej oraz innych form wsparcia, w tym WTZ, ŚDS, klubów samopomocy i innych placówek wsparcia dziennego,
- i. procedurę wnioskowania, świadczenia i monitorowania asystencji osobistej,
- j. ramowy katalog czynności asystenta osobistego obejmujący:
 - czynności samoobsługowe, w tym utrzymanie higieny osobistej;
 - czynności zalecone przez lekarza oraz wybrane czynności medyczno-pielęgnacyjne;
 - prowadzenie gospodarstwa domowego i wypełnianie ról w rodzinie;
 - przemieszczanie się;
 - komunikowanie się z otoczeniem;
 - podejmowanie aktywności życiowej, w tym społecznej i zawodowej,
- k. warunki realizacji czynności medyczno-pielęgnacyjnych,
- l. wzajemne relacje między usługami opiekuńczymi, specjalistycznymi usługami opiekuńczymi, opieką wytchnieniową i asystencją osobistą,
- m. kompetencje i kwalifikacje kandydatów na asystentów osobistych,
- n. zasady wyboru asystenta osobistego przez osobę z niepełnosprawnością, w tym osobę niepełnoletnią i ubezwłasnowolnioną (dalej: użytkownik),
- o. wykluczenie ze świadczenia asystencji osobistej osób z najbliższej rodziny osoby z niepełnosprawnością oraz zamieszkujących z nią lub wspólnie gospodarujących,
- p. kontrakt na świadczenie asystencji osobistej będący formalną podstawą współpracy użytkownika, asystenta osobistego oraz podmiotu świadczącego usługę,

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- q. zakres zadań podmiotów organizujących i świadczących asystencję osobistą, w tym konieczność zatrudnienia koordynatorów ds. AOODN,
- r. standardy, jakie muszą spełnić podmioty świadczące asystencję osobistą (system certyfikacji),
- s. kontrola, monitorowanie, ewaluację i sprawozdawczość w zakresie asystencji osobistej,
- t. system szkoleń dla kandydatów na asystentów osobistych, szkoleń rozwijających dla asystentów osobistych oraz szkoleń dla użytkowników usługi i koordynatorów usługi,
- u. źródła i zasady finansowania asystencji osobistej ze środków publicznych, w tym płatności pośrednich i bezpośrednich w ramach budżetu osobistego.

2. Rekomendacje szczegółowe:

1. Wzmacnianie podmiotowości i poczucia kontroli użytkownika asystencji osobistej, bez względu na jego wiek, zdolność do czynności prawnych (lub jej brak), czy charakter niepełnosprawności poprzez:
 - a. możliwość zaproponowania własnego kandydata na asystenta osobistego,
 - b. prawo do samodzielnego wyboru asystenta osobistego (dotyczy osób powyżej 13. roku życia oraz osób ubezwłasnowolnionych) spośród minimum dwóch kandydatów zaproponowanych przez podmiot świadczący asystencję osobistą (dalej: usługodawca),
 - c. możliwość ustalenia indywidualnego zakresu czynności i sposobu ich wykonywania przez asystenta osobistego (nawet jeśli ostateczną, formalną decyzję podejmuje rodzic w przypadku dzieci lub opiekun prawny w przypadku osób ubezwłasnowolnionych),
 - d. możliwość podpisania przez użytkownika dokumentów związanych z realizacją asystencji osobistej (do momentu wprowadzenia

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

wspieranego podejmowania decyzji, w przypadku osób ubezwłasnowolnionych lub niepełnoletnich podpis taki byłby składany obok podpisu opiekuna prawnego), jak również możliwość ustalenia zakresu czynności i sposobu ich wykonywania przez asystenta osobistego.

2. Wzmacnianie niezależności i samodzielności użytkownika asystencji osobistej poprzez wykluczenie możliwości świadczenia tej usługi przez członków najbliższej rodziny asystenta (wstępni lub zstępni, małżonek, rodzeństwo, teściowie, zięciowie, macocha, ojczym) oraz osoby zamieszkujące, prowadzące wspólne gospodarstwo domowe oraz pozostające we wspólnym pożyciu z użytkownikiem.
3. Zapewnienie udziału w pracach Zespołu ds. Indywidualnego Planu Wsparcia: osoby ze strony samorządu powiatowego oraz osoby z niepełnosprawnością (lub w razie niemożności: osoby stale wspierającej osobę z niepełnosprawnością, w tym rodzica) maksymalnie zbliżoną do charakteru niepełnosprawności użytkownika wnioskującego o wsparcie asystenckie. W sytuacji, kiedy użytkownikiem jest osoba dorosła z niepełnosprawnością intelektualną, w spektrum autyzmu, z dużymi trudnościami poznawczymi lub niepełnoletnia, w skład Zespołu ds. IPW może wejść rodzic lub osoba stale wspierająca osobę o podobnym charakterze niepełnosprawności. Taka konstrukcja zespołu pozwala na lepsze zrozumienie potrzeb użytkownika, a w konsekwencji na opracowanie Indywidualnego Planu Wsparcia optymalnie odpowiadającego potrzebom użytkownika.
4. Indywidualizacja wsparcia oznacza również różnicowanie stawek za usługi asystenckie w zależności od:
 - a. zakresu indywidualnych potrzeb użytkownika usługi, a co za tym idzie
 - b. zakresu czynności asystenta osobistego i stopnia ich wyspecjalizowania,

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

- c. konieczności dojazdu asystenta do miejsca świadczenia usługi (szczególnie w przypadku miejsc wykluczonych transportowo) czy
 - d. szczególnych warunków jej świadczenia (np. niedostosowane najbliższe otoczenie użytkownika; kwestie związane z nietypowymi warunkami fizycznymi lub trudnymi zachowaniami użytkownika).
5. Włączenie do zakresu zadań realizowanych przez asystenta osobistego czynności medyczno-pielęgnacyjnych. Czynności te odpowiadają na ważne i pilne potrzeby użytkowników, zwłaszcza osób, które mieszkają samodzielnie i nie mogą liczyć na systematyczne wsparcie innych osób z otoczenia. Asystent, który towarzyszy osobie z niepełnosprawnością w jej codziennych aktywnościach, powinien mieć prawną możliwość wykonywania tych czynności, które osoba z niepełnosprawnością lub jej bliscy mogą wykonywać samodzielnie, bez stałego udziału personelu o kwalifikacjach medycznych. Możliwość ta wiąże się z koniecznością:
 - a. wyrażenia wzajemnej woli i gotowości współdziałania asystenta osobistego i osoby z niepełnosprawnością w wykonywaniu ww. czynności,
 - b. odbycia szkolenia uzupełniającego z zakresu wykonywania określonych czynności medyczno-pielęgnacyjnych, jeśli użytkownik będzie wymagał wsparcia w ich wykonywaniu,
 - c. przeprowadzenia przez użytkownika lub osobę stale go wspierającą indywidualnego szkolenia dla asystenta osobistego z wykonywania czynności medyczno-pielęgnacyjnych,
 - d. posiadania przez asystenta osobistego aktualnego ubezpieczenia OC obejmującego czynności o charakterze medyczno-pielęgnacyjnym oraz profilaktykę poekspozycyjną.
6. Wprowadzenie obowiązkowych indywidualnych szkoleń prowadzonych przez użytkownika asystencji osobistej lub przez osobę stale go wspierającą przy koniecznej obecności użytkownika. Czas szkolenia i jego zakres zależy od

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

specyfiki potrzeb osoby korzystającej z usługi oraz doświadczenia i kompetencji kandydata na asystenta. Szkolenie powinno inicjować współpracę użytkownika i asystenta osobistego. Jego celem jest przygotowanie asystenta do świadczenia wysokiej jakości usługi zgodnie z indywidualnymi preferencjami, przyzwyczajeniami i rutynami oraz możliwościami użytkownika.

7. Zagwarantowanie superwizji indywidualnej i grupowej dla asystentów osobistych, która z jednej strony służy redukcji stresu wynikającego ze współpracy z osobami z niepełnosprawnościami, często będącymi w trudnej sytuacji życiowej oraz wypaleniu zawodowemu asystenta; z drugiej – podnosi jakość i efektywność usługi poprzez przygotowanie asystentów do radzenia sobie z sytuacjami trudnymi we współpracy z użytkownikiem.
8. Realizacja szkoleń dotyczących zasad świadczenia asystencji osobistej i jej monitorowania przeznaczonych dla najbliższego otoczenia osób z niepełnosprawnościami (osób stale wspierających, rodziców, opiekunów prawnych i opiekunów faktycznych), zwłaszcza niepełnosprawnością intelektualną, w spektrum autyzmu oraz dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami. Potrzeba ta wynika z faktu, że osoby z otoczenia, dla których asystencja jest nową usługą, często nie wiedzą, jak wspierać osobę z niepełnosprawnością w korzystaniu z tej usługi, nie znają zasad świadczenia asystencji oraz zakresu obowiązków asystenta osobistego.
9. Konieczność zapewnienia możliwości wyboru formy realizacji (w tym rozliczania) asystencji osobistej przez użytkownika lub jego przedstawiciela prawnego spośród:
 - a. zarządzania usługą samodzielnie (po odpowiednim przeszkoleniu)
 - b. wyboru określonej organizacji pozarządowej lub przedsiębiorstwa społecznego jako podmiotu zarządzającego usługą
 - c. wyboru samorządu (gminy) jako podmiotu zarządzającego usługą.
10. Uwzględnienie w Standardzie WTZ zapisu o możliwości zatrudnienia w placówce dodatkowego pracownika wspierającego uczestników w

„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

czynnościach higienicznych i pielęgnacyjnych, jeśli zachodzi taka potrzeba, a terapeuta nie może tego zrobić w trakcie prowadzenia zajęć. Zadań tych nie można powierzyć asystentowi osobistemu ze względu na możliwość wystąpienia tzw. podwójnego finansowania usług wspierających.